

Gesztelyi Hermina

Bethlen Kata templomi adományai

„De adott ez özvegy Jésusa számára.
Erdélyben két tíznél többnek adakozott,
Magyar országra-is jósága ki hatott.”¹

A Bethlen Katához köthetően fennmaradt textíliák, ötvösmunkák és ónedények vizsgálata terén komoly eredményeket tud felmutatni a kutatás, mindenekelőtt a művelődés- és művészettörténet, valamint a néprajztudomány felől közelítve. E téren is kiemelkedik Palotay Gertrúd tevékenysége, aki 1940-ben *Árva Bethlen Kata fonalas munkái* címmel eddig legátfogóbban foglalkozott a református patróna textíliáival.² Gyűjtésének és az írott forrásokat is – elsősorban Bethlen Kata leveleit – felhasználó munkájának köszönhetően pontos és részletes leírást kapunk azokról a csak feljegyzésekből ismert darabokról is, amelyek mára feltehetően megsemmisültek. A 2000-es évek elején egy nagyszabású munka keretében a Küküllői Református Egyházmegyében folytatott gyűjtések adtak teljes körű képet a területi templomi adományairól, köztük a Bethlen Katához köthető darabokról is.³ Ebből a négykötetes kataszterből tehát már nemcsak a textíliákról értesülhetünk, hanem a fémtárgyakat is számba vették, s alapos tanulmányokkal egészítették ki a közzétett templomi felszerelések katalógusát. Hasonló munka a Tiszántúli Református Egyházkerület kiadványa *A magyar református gyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv- és iratanyaga* címmel, amely a Református Egyház Javainak Tára sorozat köteteként jelent meg.⁴ Ilyen irányú munkák jelenleg is zajlanak, így az sincs kizárva, hogy még előkerülhetnek Bethlen Katától fennmaradt, elveszetteknek hitt adományok. Tonk Sándor így fogalmazott: „Hálás feladat lenne egybegyűjteni és feldolgozni azokat az Erdély-szerte ma még föllelhető úrasztali terítőket, hímzéseket, fonalas munkákat, melyek valamilyen módon Bethlen Kata nevéhez kapcsolódnak. Folytatni azt a munkát, melyet igen eredményesen végzett a két világháború között Palotay Gertrud.”⁵

Az ötvösmunkák és ónedények esetében a református patrónára koncentráló, Palotay munkáihoz hasonló rendszeres kutatásra eddig nem került sor. A 20. század elején még olyan yira nem mérték fel a klenódiumokat egyik felekezetenél sem, hogy az unitárius egyházra

Gesztelyi Hermina (1990) – irodalmár, egyetemi tanársegéd, Debreceni Egyetem, Debrecen, hermina.gesztelyi@gmail.com

A kutatást a Reformáció Emlékbizottság nevében az Emberi Erőforrások Minisztériumának EGYH-REB-15-KUT-0019 azonosítószámú pályázata támogatta.

¹ Bod Péter: *Tiszta, fényes, drága bíbor*. Kvár 1762. C6v–C7r.

² Palotay Gertrúd: *Árva Bethlen Kata fonalas munkái*. Kvár 1940. (Erdélyi Tudományos Füzetek 117)

³ *A történelmi Küküllői egyházmegye egyházközségeinek történeti katasztere*. I–IV. Szerk., s. a. r., bev., jegyz. Buzogány Dezső, Kovács Mária Márta, Ósz Sándor Előd, Tóth Levente, tanulmányok Horváth Iringó, Sipos Dávid. Kvár 2008–2012. (Fontes Rerum Ecclesiarum in Transylvania). A továbbiakban *Kataszter*.

⁴ *A Magyar Református Egyház Javainak Tára. A magyar református gyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv- és iratanyaga*, I. Szerk. P. Szalay Emőke. Debrecen 2015.

⁵ Tonk Sándor: *Árva Bethlen Kata írása és kora*. Kvár 1998. 21.

vonatkozóan Kelemen Lajos ezt írta 1910-ben: „Ha ezt összes egyházainkra megtennők, a leírásokat, a klenodiumok képeit és felíratait albumban közölnők, úgy ezen a téren megelőzhetnők az összes többi magyar egyházakat.”⁶ Az 1930-as évek elején a református egyház képviselőjében Debreczeni László és Darkó Ákos hozzáfogott a műemlékek és -tárgyak feltérképezéséhez, megőrkítéséhez, így Bethlen Katával kapcsolatban a legtöbb darabot a Darkó–Debreczeni-gyűjtésből ismerjük, amely koncepcióját és méreteit tekintve akár a küüllői kataszter előzményeként is felfogható. Az ennek eredményeként létrejött gyűjtemény az Erdélyi Református Egyházkerület Kolozsvári Gyűjtőlevéltárában található, *Darkó–Debreczeni gyűjtemény G 1* jelzet alatt.⁷

Bethlen Kata esetében a klenódiumokról való ismereteink igen esetlegesek, gyakran csak az adományozás tényéről tudunk, ám e tekintetben is sok a pontatlan közlés. A jelen dolgozatban közzétett táblázat tehát arra vállalkozik, hogy összesítse és rendszerezze azon templomi adományokat (legyen szó textíliáról vagy fémtárgyakról), amelyek aktuális ismereteink szerint materiálisan és – olykor kizárólag – írásos forrásban fellelhetők, és a református patrónához köthetők. Így elsődlegesen egységes képet kíván adni a Bethlen Kata által ajándékozott templomi felszerelésekről, további kutatások kiindulópontjául szolgálva ezzel. A szakirodalomban nagyrészt már megjelent, szétszórt közlések egységbe rendezése, autopsziával történő megerősítése és a leírások közreadása tehát alapvető célja a publikációnak. Ez az elgondolás húzódik meg a táblázatos forma mögött is, amely a lehetőségekhez mérten pontos leírásokkal és forrásmegjelöléssel igyekszik támpontokat adni. Az első oszlopban feltüntetett sorszámokban a római szám az adomány típusára utal (vagyis az I-es a fonalas munkákat, a II-es a fémtárgyakat jelöli), az arab szám pedig ezen belül az egyes tételeket jelenti. Ezúton szeretném megköszönni a szakmai lektorálást Horváth Iringó és Kovács Mária Márta művészettörténészeknek, akik a textíliák, illetve az ötvösmunkák és ónedények szakavatott ismerőiként a küüllői kötetek vonatkozó tanulmányait írták, valamint G. Szabó Botondnak és P. Szalay Emőkének is. A mellékelt térképen az adományok térbeli eloszlása követhető nyomon, Bethlen Kata összesen kilenc település református eklézsiáját látta el úrasztali felszereléssel Magyarországon és Erdélyben.

A már ismertetett átfogó és rendszerező gyűjtéseken kívül az egyházi leltári, városi és vizitációs jegyzőkönyvi bejegyzések szolgálták forrásként, hiszen ezek rögzítették az adományozást. Minden más esetben a szakirodalmi közléseket vettük át. Az összes kézirat és szakszöveg leírását közreadjuk az adott darabról, kivételt jelent természetesen, ha nem szerepel pontos ismertetés az adományról. Ugyanígy jeleztük a ma is meglévő textíliák és klenódiumok esetében, ha személyesen is sikerült megvizsgálni őket, ez igaz a Fogarason, Olthévízen és Debrecenben található munkákra. A többi adomány esetében nagyban támaszkodunk a küüllői gyűjtések friss eredményeire, így főként a kataszter vagy Horváth Iringó és Kovács Mária Márta közlése alapján tüntettük fel, ha ma is megtalálhatóak. A gyulafehérvári darabokat leszámítva az összes máig fennmaradt úrasztali felszerelést autopszia erősíti.

⁶ Kelemen Lajos: *Bevezetés. = Unitárius egyháztörténeti adatok (1619–1866). A Széki gróf Teleki-nemzetség maros-vásárhelyi levéltárából*, Szerk. és kiad. Biás István, bev. Kelemen Lajos. Maros-vásárhely 1910. X.

⁷ Az anyagot Markos András és Kiss Ágnes rendezte össze az 1970-es évek elején. Lásd Markos András – Kiss Ágnes: *A Darkó–Debreczeni gyűjtemény leltára és mutatója*. Kvár 1971 (gépirat). http://adatbank.transindex.ro/inchtm.php?akod=405#g_1 (Letöltés ideje: 2016. április 27.)

Minden tételnél jeleztük azon adományok sorszámát, amelyekkel egy időben került a gyülekezet tulajdonába.

Az évszámok esetében az adományozás dátumát tüntettük fel, bár nem minden esetben lehet pontosan meghatározni, hogy mikor került a templomi felszerelés az eklézsia tulajdonába. A Fintaházára került ezüsttányér és aranyozott ezüstpohár ajándékozása 1715-re tehető a szakirodalom és a vizitációs jegyzőkönyv bejegyzése szerint is.⁸ Az olthévízi darabok esetében eligazít minket a *Iubar Solis Iustitiae – Az igazság napjának fénye* című kéziratos gyülekezeti napló.⁹ A *Iubarban* olvasható bejegyzések évszáma az adományozás idejét jelöli, ez alól egyedül az 1725-ben készült fedeles ónkanna és -tányér jelent kivételt, amelyek a kézirat 1727-es megkezdésekor már a gyülekezet tulajdonát képezték. Vásárhelyi János tehát már meglévő felszerelésként írta le a két óntárgyat, így csak a rajtuk található 1725-ös dátumot rögzítette. Ebben az esetben tehát bizonytalan az adományozás éve, az viszont egyértelmű, hogy 1725 és 1727 közé tehető. Az adományozás időpontjaként egyébként az 1725. évet valószínűsíthetjük. Ezt elsősorban nem a fém tárgyak felirata indokolja, hanem az a tény, hogy Bethlen Kata és Teleki József ebben az évben alapította meg az olthévízi református gyülekezetet, amelynek két évvel később Vásárhelyi János lett az első állandó lelkésze. Így feltételezhető, hogy az eklézsia létrejöttének alkalmából ajándékozták a klenódiumokat. A gyulafehérvári darabok esetében a leltári feljegyzés 1735-ös dátuma jelenti a támpontot. A Debrecenbe került templomi felszerelésekkel kapcsolatban pedig a városi jegyzőkönyv közli az 1743-as évszámot,¹⁰ ez tehát nem esik egybe az ötvösmunkák készítésének idejével, amely 1741.

Ezzel szemben a magyarkirályfalvi, fogarasi, zabolai, aldobolyi és lisznyói felszerelések ajándékozásának idejét csak megközelítőleg tudjuk megállapítani. A Magyarkirályfalvára került abrosz esetében azért sem ismerhetjük a pontos dátumot, mert éppen az írásos források hiánya miatt bizonytalan az attribúció, a legtöbb szakirodalomban nem merik kétséget kizáróan Bethlen Katához kötni – noha meggyőzően érvelnek mellett, hogy az ő műhelyéből származik a textília. Palotay már említett tanulmánya a méretben, mintázatban és a technikában tetten érhető egyezések, valamint a K. B. monogram miatt illeszti e darabot Bethlen Kata ismert adományainak sorába, amely ha nem is saját kezével vagy az ő irányításával készült,

⁸ Ezúton köszönöm Ösz Sándor Elődnek, hogy felhívta figyelmemet a Marosi Egyházmegye 17–18. századi összeírásában Bethlen Kata adományára. A Marosi Egyházmegye levéltári anyaga az Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltár Marosvásárhelyi Fiókleveletárában, Matricola, 1685. Vö. Lukinich Imre: *A Bethleni gróf Bethlen család története*. Bp. 1927; Nagy Mózes Erzsébet: *Árva Bethlen Kata koronája*. Debrecen 1939. (Népszerű 9/83); Kelemen Lajos: *Cserey Mihály és Bethlen Kata egyházi adományai*. Erdélyi Múzeum 1989/9, 540–541.

⁹ A napló az Olthévízi Református Egyházközség tulajdona, amelyet a település első református lelkésze, Vásárhelyi János 1727-ben kezdett vezetni, s a soron következő lelkészek is folyamatosan feljegyezték a fontosabb gyülekezeti eseményeket. A továbbiakban: *Iubar*. (A kéziratot Sylvester Ába református lelkésznek köszönhetően tanulmányoztam Olthévízen.) Emellett az olthévízi adományokat a Markos-hagyaték anyagában is rögzítette: *Markos-hagyaték (szürke dosszié)* F11, 2. 1. 4., Erdélyi Református Egyházkerület Kolozsvári Gyűjtőlevéltára.

¹⁰ 1743. évi debreceni városi jkv. 125. I., HBML. A debreceni adományokat feldolgozó szakirodalom: Szücs István: *Szabad királyi Debreczen város történelme, Debreczennek királyi városi rangra emelkedésétől (1693) a mai időkig*. Debrecen 1872; Herpay Gábor: *A debreceni református ispotály története 1529–1929*. Debrecen 1929; Palotay Gertrúd: *A debreceni református egyház régi terítői*. Debreceni Szemle 1936. 84–94.; Zoltai Lajos: *Ötvösök és ötvösművek Debrecenben – Adalékok a debreceni ötvösség történetéhez*. Debrecen 1937.; Takács Béla: *Református templomaink írásztali terítői*. Bp. 1983.; Takács Béla: *Ötvösművek a Debreceni Református Kollégium Múzeumában* Bp. 1988. (Évezredek, évszázadok kincsei, IV.)

akkor másolata a református patróna munkáinak.¹¹ A küküllői gyűjtésben is szerepel ez az abrosz, de egyértelmű forrás hiányában Bethlen Kata neve nincs feltüntetve a kataszterben, az adományozást pedig 1712 és 1714 közé teszi Horváth Iringó.¹² A zabolai textíliát egy 1749-es feljegyzés örökítette meg, ennek autopszia alapján történő megerősítése elengedhetetlen a későbbiekben.¹³ Egy keszkenőt, egy receabroszt és egy kristály poharat ismerünk a lisznyói ekléziából, amelyekkel kapcsolatban annyi bizonyos, hogy az 1736-os vizitáció előtt kellett a gyülekezet birtokába kerülniük. Aldobolyra egy serleget, óntányérokat, valamint egy keszkenőt adományozott Bethlen Kata, amelyek 1739-es készítésük és az 1742-es vizitációs jegyzőkönyvben való megjelenésük között kerülhettek az eklézia birtokába, ennél pontosabban azonban ebben az esetben sem tudunk.¹⁴ Horváth Iringó szóbeli közlése szerint ma is található az aldobolyi templomban egy olyan textília, amelyre illik a 18. századi darab leírása, ám nem bizonyos, hogy ez valóban ugyanaz a munka.

A fogarasi adományok egyedülállósága abban rejlik, hogy noha ma templomi textíliaként használják őket, eredetileg Bethlen Kata menyasszonyi ruhájaként funkcionáltak. Több tanulmány is foglalkozik ezzel a nem szokványos alkotással, F. Dózsa Katalin írása rekonstruálja az átalakítások alapján a feltételezhető ruhadarabot.¹⁵ Éppen ez az eredeti rendeltetés segíti az adományozás idejének körülbelüli meghatározását is, hiszen így Bethlen Kata és Teleki József 1722-ben kötött házassága a *terminus post quem*. Az 1773-as leltári feljegyzés dátumról nem szól, és a bejegyzés évszáma sem jelent támpontot, hiszen ez a fogarasi egyház legrégebbi összeírása.¹⁶ Áttekintve azonban Bethlen Kata többi adományát, annyi megállapítható, hogy a templomi felszerelés elkészülése és ekléziába való bekerülése időben rendszerint nem áll távol egymástól, így ez esetben is az 1720-as években sejtethetjük az adományozás idejét.

Fontos megjegyezni, hogy míg az ötvösmunkák és ónedények esetében egészen biztos, hogy megrendelésre készültek, addig a textíliáknál ez nem ennyire egyértelműen eldönthető. Túlnyomórészt valóban a patróna által készített vagy az ő műhelyéből kikerült, vezetésével létrejött fonalás munkák kerültek az ekléziákba. Ám a magyarkirályfalvi adomány esetében az is lehetséges, hogy Bethlen Kata munkái után másolták. Ez az eset arra is felhívja a figyelmet, hogy olykor joggal kételkedhetünk Bethlen Kata „szerzőségével” kapcsolatban, hiszen lehetőséget adott az utánzásra az is, hogy „Bethlen Kata házában nemcsak több hímzést készítettek egyazon mustra szerint, hanem éveken keresztül is használtak egy mintaképet”.¹⁷ A *Iubarban* olvashatjuk Bethlen Kata egyik, ma már ismeretlen abroszával kapcsolatban,

¹¹ Palotay: *i. m.* 19.

¹² *Kataszter* III. 662–663.

¹³ Serdült Benke Éva: „Isten dicsőségére tsináltatta...” Átalvető 2012. december. 47–50.

¹⁴ *A Sepsi Református Egyházmegye vizitációs jegyzőkönyvei 1728–1790*. Szerk. Buzogány Dezső, s. a. r., bev., jegy., Kolumbán József Vilmos. Kvár 2005. (Erdélyi Református Egyháztörténeti Adatok 3); Kovács Mária Márta: *Kegyszerek a Sepsi Református Egyházmegye gyülekezeteiben*. Református Szemle 2006/2. 204–221; Kovács Mária Márta: *Óntárgyak a Sepsi Református Egyházmegye gyülekezeteiben*. Református Szemle 2006/6. 714–735.

¹⁵ F. Dózsa Katalin: *Árva Bethlen Kata szószéktartója és úrasztali terítője a fogarasi református templomban. = Írott és tárgyi emlékeink kutatója. Emlékkönyv Bánkúti Imre 75. születésnapjára*. Szerk. Mészáros Kálmán. Bp. 2002. 221–248.

¹⁶ Kóváriné Fülöp Katalin: *Árva Bethlen Kata fogarasi terítőjének néprajzi vonatkozásai. = A debreceni Déri Múzeum évkönyve 1992–1993*. Szerk. Gazda László, Módy György. Debrecen 1994. (A Debreceni Déri Múzeum Kiadványai LXX.) 312.

¹⁷ Palotay: *i. m.* 18.

hogy „maga tulajdon kezével varrott”. Ám ezek a megjegyzések sem jelentenek feltétlenül támpontot, ugyanis Cordula Bischoff 17–18. századi nyugat-európai, női uralkodókhöz köthető textilmunkákról szóló tanulmányából kiderül, hogy a korabeli leírások mindig a sajátkezesítést hangsúlyozták egy textília esetében. Ha akár csak egyetlen részlet is egy nemesi nő kézjegyét viselte, akkor már az egész darabra érvényesen jelentették ki, hogy tőle származik.¹⁸ Úgy tűnik azonban, hogy a „maga tulajdon kezével varrott” a „von der Fürstin verfertigt” és a „by own hand” kifejezések inkább toposzként hagyományozódtak egy-egy textília esetében. Ebben az eljárásban a kora újkori levelezésekben már régóta ismert gyakorlat fedezhető fel, amikor is az íródeák által lejegyzett írást saját kézjegyével hitelesíti a diktáló. (Bethlen Kata fennmaradt levelei között is többségben vannak azok, amelyeknél csak az aláírás autográf.) Ám annak megállapítása, hogy valóban a református patróna maga vagy valamelyik hímzője készítette a textíliát, azért nem tűnik kiemelkedően fontosnak, mert mindenképp hozzá kötődik, az ő monogramjával került a templom terébe. Ahogyan Palotay fogalmaz: „mégis ő viseli valamennyiért a művészi felelősséget és ő érdemli ki velük csodálatunkat és elismerésünket”.¹⁹

A Bethlen Katához köthető textil-, ötvös- és ónmunkák eddigi kutatásai szűkebb, elsősorban művészettörténeti vagy néprajzi irányultságúak voltak, illetve a patrónai tevékenységét illusztrálták ezekkel, s kevésbé tudott érvényesülni egy interdiszciplináris, kultúratudományos megközelítésmód, amely a társadalomtörténeti és reprezentációs kontextus figyelembevételével értelmezné az adományokat. Ehhez nélkülözhetetlen a szövegek és a templomi adományok, illetve más kézimunkák együttes értelmezése, ahogyan például Susan Frye *Pens and Needles* című munkájában is hangsúlyozza: a kora újkori szövegek és a fonalas munkák egyaránt önkifejezési módok, amelyek segítségével az egyéni identitást lehet megjeleníteni és ezáltal megszilárdítani.²⁰ Jelentést tulajdonít a megjelenített témának, anyagnak, technikának. Noha nem a szövegek és szövegek relációjában, de a textilkészítés kulturális jelentését és jelentőségét értelmezi a már idézett Cordula Bischoff a 17–18. századi arisztokrácia körében – mindenekelőtt reprezentációs szempontból.²¹ Már magának a hímzésnek mint történetileg kialakult hagyománynak a figyelembevétele is olyan kontextust teremt az egyes darabok elemzéséhez, amely képes megmutatni az adományok készítésének és felajánlásának jelentőségét, a kegyességi gyakorlatban betöltött szerepét. Jelen közlés az ilyen irányú vizsgálódásokhoz is inspirációt kíván nyújtani.

¹⁸ Cordula Bischoff: „mit eigener Hand genähet...“ *Zur Funktion textiler Handarbeiten von Fürstinnen im 17. und 18. Jahrhundert.* = *Visuelle Repräsentanz und soziale Wirklichkeit.* Hrg. Christiane Keim, Ulla Merle, Christina Threuter. Herbolzheim 2001. 37–52.

¹⁹ Palotay: *i. m.* 23.

²⁰ Susan Frye: *Pens and Needles. Women's Textualities in Early Modern England.* Pennsylvania 2010. 1–29.

²¹ Bischoff: *i. m.* 37–52.

Bethlen Kata templomi adományai

I. Fonals munkák		Megjegyzés
Tétel	Lefrás, forrás és szakirodalom	
	Magyarkirályfalva, 1712 és 1714 között	
I/1. táblás receabrosz	<p>„185/172 cm. 13 rece és 12 lengyolcs mezőből álló abrosz. A rece mezőkben az evangélisták jelvényei neveikkel (3-3), középen pedig az Agnus Dei; valamennyi recébe »KB« betűk be- szöve. Az abrosz szélein csipke.” (Darkó–Debreceeni 1937. 0069.)</p> <p>„A receptáblák nemcsak méretben (30x30 cm) azonosak a hévízi, debreceni és gyulafehérvári abroszok receptábláival, hanem mintázatuknak minden egyes kis részlete is mintha ezeknek hű másolata lenne. Különösen feltűnő ez olyan, általában nem mondható szabálytalanság tekintetében, mint amilyen Lukács evangélista nevének magyaros írásmódja. A 13 receptábla is azonos módon van patyolatokkal váltakozva összeillesztve, mint az előbb leírtaknál lát- tuk. Középen itt is az Agnus Dei szerepel. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy a belehímzett K. B. betűk is az azonoság mellett szólhatnak, bizonyára eléggé megtámasztottuk feltevéseinket.” (Palotay 1940. 19.)</p> <p>„Az úrvasorai abrosz anyaga táblákra szabott fehér lenvászon, a 12 vászonmező közé 13 fé- hér lenfonalból készült receptáblát illesztettek, majd karéjos szélű, vert csipkével szegélyezték. A középső receptáblán Isten báránya-ábrázolást látunk, a többit a négy evangélista szimbóluma és neve díszíti. Valamennyi receptáblán a K. B. monogrammal találkoznak.” (Kataszter, III. 662–663.)</p>	<p>Debreceeni még küllőkirályfalvi adomány- ként írta le. A szakirodalom technikája, anyaga és mintavilága, valamint a K. B. monogram miatt köti Bethlen Katához, ám erre egyértel- mű forrásunk nincs. Magyarkirályfalván ma is meglévő darab.</p> <p>Autopszia: Horváth Iringó.</p>
	Fogaras, 1720-as évek	
I/2. szöszék- takaró	<p>„Prédikáló Székre való Sárگا Selyem tafóta virágokra varrott Takaró.” (1773-as leltári feljegyzés)</p> <p>„Mindkét terítő narancssárga selyemből való, arany szalaggal szegve. A szöszektartó téglalap- alakú, s fedő oldalán egy keskenyebb rész szalaggal elválasztódik a főbitől. Ez a keskeny rész borítja a szöszök korlátját [...]. Eredeti rendeltetését a szöszektartóba hímzett két medaillon látszik felfedni. Ezeknek egyikében a széki gróf Teleki, másikában a bethlemi gróf Bethlen család címerét látjuk, s a virágkoszorún kívül eső karikában a TELEKI JOSEF és BETHLEN KATA nevei olvashatók.” (Palotay 1940. 20.)</p>	<p>Az 1773-as leltári feljegyzést Palotay idézi. Autopszia: Gesztelyi Hermína.</p>

I. Fonalas munkák		Megjegyzés
Tétel	<p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„A lelár tehát egy szőszéktakarót és egy úrasztali terítőt említ, mindkettő taftból, azaz lágy, puhaesű, selyemből készült. [...] Mindkét terítő dohányszínű selyemből való, arany szállal himzett skófiomos vertesipkével szedve. Az asztalterítő kerek lapja körül – ugyanazon anyagból – széles fodor esik alá. A terítőkön feltűnik néhány szerkezeti varrás, jól látható, hogy egyes himzészíztés – a varrás mentén – szét van vágva. Ez arra utal, hogy a himzett selyem valamikor más célra készült, s csak utólag alakították át templomi térítőkké. Eredeti rendeltetését a szőszéktakaróra himzett két medallion magyarázza. Az egyikbe a székí gróf Teleki, a másodikba: bethleni gróf Bethlen család címerét himezték, s a virágkoszorún kívül eső karikában Teleki József és Bethlen Kata nevei olvashatók.” (Kövárné Fülöp 1994. 312–313.)</p> <p>„A szőszéktartó és az úrasztali terítő aránysárga, vízmintás vászonkötéses taftselyem (franciául moire, régi szép nevén habosselyem) alapon színes selyemszállal túnyomórészt laposöltéssel, illetve tüftéssel természetes virág-, állat- és embermintákkal kivarrott. Drapp lenvászon bélesével együtt himzett. A téglalap alakú szőszéktartó hossza felül 233,5 cm, alul 229 cm, szélessége 131 cm. Mindkét darab több kisebb részből van összeállítva, némelyik rész láthatóan már az eredeti ruhán is a selyemszéléknek megfelelően összeállított, más darabok pedig az eredetiből kivágva, érezhetően azt a főkvest fejezik ki, hogy minden rész himzett legyen.” (F. Dózsa 2002. 224–225.)</p>	
I/3. úrasztal-takaró	<p>„Úr-Asztalára való Sárga Selyem virágokra varrott tafota Kerek Szép Abrosz.” (1773-as leltári feljegyzés)</p> <p>„Az asztalterítő kerek lapja körül – ugyanazon anyagból – széles fodor esing alá.” (Palotay 1940. 20.)</p> <p>„mindkettő taftból, azaz lágy, puhaesű, selyemből készült. [...] Mindkét terítő dohányszínű selyemből való, arany szállal himzett skófiomos vertesipkével szedve. Az asztalterítő kerek lapja körül – ugyanazon anyagból – széles fodor esik alá. A terítőkön feltűnik néhány szerkezeti varrás, jól látható, hogy egyes himzészíztés – a varrás mentén – szét van vágva. Ez arra utal, hogy a himzett selyem valamikor más célra készült, s csak utólag alakították át templomi térítőkké.” (Kövárné Fülöp 1994. 312–313.)</p>	<p>Az 1773-as leltári feljegyzést Palotay idézi, Kövárné Fülöp Katalin pedig nagyban támaszkodik Palotay leírására. Autopszia: Gesztelyi Hermina.</p>

I. Fonalas munkák	
Tétel	Megjegyzés
Leírás, forrás és szakirodalom	
<p>„A terítő szélei karéjosan eldolgozottak, vörös alapon ezüstszíni áttört selyemszegéllyel. A terítő felső harmadát kopott, oxidálódott aranycsipke díszíti, de ott nincs elvágvá. Kör alakú, 112,5 cm-es átmérőjű belső részét egy lazán ráncolt fodor veszi körül, melynek hossza 30 cm, összesen tehát 142,5 cm az átmérője, a kerülete pedig 349 cm. A kört aranycsipke szegélyezi. Mindkét darab több kisebb részből van összeállítva, némelyik rész láthatóan már az eredeti ruhán is a selyemszéléknek megfelelően összeállított, más darabok pedig az eredetiből kivágva, érezhetően azt a törekvést fejezik ki, hogy minden rész himzett legyen.” (F. Dózsa 2002. 225.)</p>	
Olthévíz, 1725–1727	
I/4. abrosz	<p>„Egy gyotyes abroszt, mely köröskörnyül és a közepin két renndel sok színtü selyemmel és arany fonallal varrott virágágakkal meg vagyon cifrázva, a széle karmasin-selyemmel hányva” (lubar 1727. 40.; Palotay 1940. 11.)</p>
I/5. asztal- keszkenő	<p>„Egy ptyolat asztal-keszkenyöt, melynek körülötte vagyon egy tenyérnyi szélességü fejár kötés” (lubar 1727. 40.; Palotay 1940. 11.)</p>
I/6. sző- nyeg	<p>„Találtam egy asztralra való dufla szőnyegét is.” (lubar 1727. 41.; Palotay 1940. 11.)</p>
Olthévíz, 1733	
I/7. táblás receabrosz	<p>„Egy táblás drága abroszal, melyben hús tábla vagyon, azaz öt rend tabla, minden rendben négynégü tábla, a mely tábláknak szelyei potyolatból vágnak, azoknak középei recezéből, a melyeknek pedig szelyei recezék, középei potyolat. A receze sárgával és fejjérel vagyon töltve, a potyolat részek pedig szék mesterséggel külömb-külömb szintü selyemel arany és ezüst fonallal vagyonak megviragolva.” (lubar 1733. 77.; Palotay 1940. 12.)</p>
I/8. kesz- kenő	<p>„Egy potyolat asztal keszkenyövel, melyen négy nagy tiszta arany fonalból varrott virág, és ugyan annyi kisebb találtatik, a széle arany galandba vagyon bészegve.” (lubar 1733. 77.; Palotay 1940. 12.)</p>
	<p>Az első olthévízi lelkész, Vásárhelyi János összeírásából ismert darab. Palotay a lubar leírását idézi. L.d. még II/3, II/4, II/5.</p> <p>Az első olthévízi lelkész, Vásárhelyi János összeírásából ismert darab. Palotay a lubar leírását idézi. L.d. még II/3, II/4, II/5.</p> <p>Az első olthévízi lelkész, Vásárhelyi János összeírásából ismert darab. Palotay a lubar leírását idézi. L.d. még II/3, II/4, II/5.</p> <p>Az 1733-as feljegyzésből ismert darab. Palotay a lubar leírását idézi. L.d. még II/6.</p> <p>Az 1733-as feljegyzésből ismert darab. Palotay a lubar leírását idézi. L.d. még II/6.</p>

I. Fonalas munkák		Megjegyzés
Tétel	Leírás, forrás és szakirodalom	
Olthévíz, 1735		
I/9. szőnyeg	„szép mesterséggel maga tulajdon kezével varrott asztali szőnyeggel (melyben nagyon két kerekén varrott ablakban metszött fekéiével kígyó címer)“ (Iubar 1735. 87.; Palotay 1940. 14.)	Az 1735-ös feljegyzésből ismert darab. Palotay a Iubar leírását idézi. L.d. még II/8.
I/10. keszkenő	„Egy igen jeles mesterséggel készített keszkenőt, melynek a közepin nagyon egy karmasin szín selyemből kötött ezüst és arannyal töltött Bárány formát mutató Tzimer, keresztes zászlót tartván illyen két betűvel B. K., a körül nagyon fehér patyolat közé két rendel foglalattott ugyan karmasin szín selyemből kötött ezüst s arannyal töltött retze ket renddel.” (Iubar 1735. 87.)	Autopszia: Gesztelyi Hermina. L.d. még II/8.
	„95/93 cm. Recéből és tüllszerű patyolatból összeállított terítő. A hálózat karmazsin selyem. Kítrőlés arany és ezüst skófiúm. A külső csik dusbabban van töltve bár azonos a belsővel. Renszansz jellegű. A közép mezőn az Agnus Dei a kehellyel és BK monogrammal. Alatta és előtte virágos fá.” (Darkó–Debrezzeni 1937. 122.)	
	„95×95 cm, alapanyaga igen finom, áttetsző vászon, a két recesík, valamint a középső tábla hálólappja borvörös selyemből készült, melyre mintázata arany és ezüst fonállal himzett. A zászlós báránynak a képen sötétebbnek látszó részeit szövöttes öltéssel (a külföldi szakirodalomban »Stopfstick« »point de toile« néven ismert technikával) dolgozták, a háló kockáit mindkét irányban átvarrva, míg a világosabbnak látszó, a szélek felé eső felületek: a zászló, a bárány farka, lábai, stb. fűző-öltéssel »point de reprise«) vannak egyirányban átvarrva. A betétsík és a szegélycsipke fonala, technikai kivitele a középső táblával azonos, a képen is észlelhető fonaskülönbség onnan ered, hogy a betétsík nagyobb lyukú recéből készült, mint a szegélycsipke, a kitöltése ritkásabb, mint a szegélyé.” (Palotay 1940. 14–15.)	
I/11. táblás receabrosz	„Egy abrosz, melyben nagyon tizenkét patyolatból való táblák közé elegyített karmasin szín selyemből kötött fehér tézrnával töltött retzéből álló, hároma bárányt tize egy egy feju sasz mutató, tizen három tábla mindenik magában, e két betüt viselven B. K. és egészszen környül vétetven karmasin szín selyemből fejer tézrnával kötött tispkével.” (Iubar 1735. 88.)	Autopszia: Gesztelyi Hermina. L.d. még II/8.

I. Fonalas munkák		Megjegyzés
Tétel	<p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„150/150 cm. 13 rece és 12 gyolcs mezőből összeállított abrosz szegélyén csipkével. A recék hálója karmazsin selyem, kitöltésük fehér (lapos) és krém (hálózott). A középső az Agnus Dei-t ábrázolja a többi pedig az evangélisták jelképeit (négy: Márk, négy: János, 2 Máté és 2 Lukács), melyeknek mondat szallagjain [sic] S MARCUS, S LUKACS, S IOHANNES, S MATHEUS, feliratokkal. Mindenkiben BK monogrammm [sic], kivéve az Agnus táblát, hol azonban egy kehely van a bárány lábánál. Szegélyén karmazsin csipke apró fehér betétekkel és crezéssel.” (Darkó–Debrezemi 1937. 122.)</p> <p>„a (150×150 cm nagyságú) abrosznak ugyanilyen borvörös selyemből készült recetábláit nem arany- és ezüstoffállal, hanem csupán sárga selyemszállal és fehér pamuttal varrták ki. Előbbivel a szövőörléses, utóbbival a fűzőöltéses felületeket töltötték ki. Az abrosz középső recetáblájának mintája azonos a keszkenőjével: Isten bárányát, az Agnus Dei-t, ábrázolja. E Krisztus-szimbólum körül az evangélisták jelképeit helyeződnek el a többi recetáblán, amelyek közül kettő Máté, négy Márk, kettő Lukács és négy János evangélista jelképeit mutatja. Mindenik alak feliratszalagot tart, amelyen az illető evangélista neve olvasható, s annál különösebb, hogy a leltárkészítő pap csak bárányt és egyfejű sast vélt bennük felismerni. [...] A középső recetábla kivételével, mindmiken ott látjuk az ajándékozó nevének kezdőbetűt: B. K. [...] Az abroszt – a kor stílusának, kézimunkadívatójának megfelelően – vetélt (vert) csipke szegélyezi.” (Palotay 1940. 15.)</p>	
I/12. kesz- kenő	<p style="text-align: center;">Gyulafehérvár, 1735</p> <p>„megírt abroszhoz hasonló kisebb abroszt bárány Czimer a közepin” (1735-ös leltári feljegyzés)</p> <p>„Égy 83/85 hasonló összeállítású terítő, receze csak a közepén van »Agnus Dei«. Körötte még egy sáv. Szélén csipke.” (Darkó–Debrezemi 1930. 194.)</p> <p>„Az abroszhoz itt is keszkenő tartozott, mégpedig vele azonos anyagú és színézésű. Közép-ső recetáblájának mintája azonos a hévízi keszkenőével, betétsíkja keskenyebb, egyszerűbb mintájú fűzer. Keszkeny vetélt csipke foglalja be körös-körül a keszkenőt.” (Palotay 1940. 17.)</p>	<p>Az 1735-ös leltári feljegyzést Palotay idézi. Gyulafehérváron ma is meglévő darab.</p>

I. Fonalas munkák	
Tétel	Megjegyzés
<p>I/13. táblás rece abrosz</p> <p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„edj asztralra való abrosz, melyen is külömb-külobm féle selyemmel s arany fonállal varrott negyvennégy virágok vagy ágak vadnak. Hasonlóképen az evangélisták Czimerei egy pulpustura való aranyos és ezüstös Tabirof” (1735-ös leltári feljegyzés)</p> <p>„Egy 145/145 zöldes barna hálójú, arany és ezüst skófum töltésű rececokkákból és később újított kékes szürke (...) coccákból álló abrosz. A recén az evangélisták jelképei (mint Óraljboldogfalván!), mindegyik 3 sor, legközelepen csak sávok (rece). Árva Bethlen Kata 1764 [sic!] adta.” (Darkó–Debrezeni 1930. 194.)</p> <p>„Az abroszon itt is pontosan ugyanazokat az evangélista-jelképeket láthatjuk a rececokkába hímelve, mint amilyenekkel Olthévízen ismerkedtünk meg. Számuk is azonos. Csupán a középső, zászlós bárányt mutató recetábla hiányzik. Helyébe itt – kissé megokolatlanul – öt keskeny rececspike-csíkot varrtak betétszerűen az anyagba. [...] Itt szürkéskek selyem-táblák váltakoznak zöldesbarna selyemfonalból készült recetáblákkal, amelyekre arannyal és ezüsttel varrták ki a mintát. [...] Szegélycspike helyett itt csupán keskeny tűzött cspike foglalja be az abroszt. A rececokkákból megtaláljuk az ajándékozó nevének kezdőbetűit: az A. és B. betű egyik szára közös, s utóbbiban a K. betű két szárát is belehelyezték.” (Palotay 1940. 16–17.)</p>	<p>Az 1735-ös leltári feljegyzést Palotay idézi. Debrezeni közlésének dátuma nem lehet helyes, hiszen Bethlen Kata ekkor már öt éve halott volt, nem tudni, mi alapján állapította meg az 1764-es évszámot. Gyulaféhrváron ma is meglévő darab.</p>
<p>I/14. rece-abrosz</p> <p style="text-align: center;">Lisznyó, 1736 előtt</p> <p>„Ezzel egy abroszt, mely réceből, gyolcsból álló ezüst és arany fonallal különb-külobmbőle selyemmel ékes virágokkal varrott.” (A Sepsi Református Egyházmegye, 2005. 157.)</p>	<p>Az 1736-os vizitációs bejegyzésből ismert darab. Horváth Iringó felmérése szerint ma Lisznyón nem őriznek régi textíliát. L.d. még II/9.</p>
<p>I/15. keszkenő</p> <p>„E mellett egy fátjol kús ruha, melynek körülíékes virágon szótt ezífrázott retze, szép fejár körül varrva.” (A Sepsi Református Egyházmegye, 2005. 157.)</p>	<p>Az 1736-os vizitációs bejegyzésből ismert darab. Horváth Iringó felmérése szerint ma Lisznyón nem őriznek régi textíliát. L.d. még II/9.</p>

I. Fonalas munkák	
Tétel	Megjegyzés
Lefrás, forrás és szakirodalom	
	Aldoboly, 1739 és 1742 között
I/16. keszkenő	<p>„egy kék-sárga fejér selyemmel kockáson kötött fejér ptyolatat keszkenőt, in aeternam memoriam”, (A Sepsí Református Egyházmegye, 2005. 29.)</p>
Debrecen, 1743	
I/17. keszkenő	<p>„Vágon ezen ezüst edényekkel egy abrosz és egy keszkenő ptyolatból, mind a kettőnek a középin és körös környül a szélin karmasin színű selyemből szótt recze, fejér és sárga selyemmel ki varva” (debreceni városi jegyzőkönyv, 1743. 426.)</p> <p>„Ezen ezüst edényekkel egy abrosz és egy keszkenő, és körös-körül a szélén karmaszin színű selyemből szótt recze fehér és sárga selyemmel ki varva; s mindezek az ispotályi templomhoz adattak” (Szűcs 1872. 900.)</p> <p>„Fgy abrosz és egy keszkenő ptyolatból, mind a kettőnek középiiben és körül a szélein karmaszin színű selyemből szótt recze, fejér és sárga selyemmel ki varva.” (Herpay 1929. 109–110.)</p> <p>„[...] a keszkenő pedig bizonyára kehelyborító kendő volt. A 3. ábrán látható keszkenő középiiben az abroszénál valamivel nagyobb, de egyébként azonos kivitelű recekocka a zászlós bárányt tünteti fel [...] E keszkenő kerülete dús, de nem súlyos gránátalma-mintás, 20 cm. széles recsesipke, melynek színezése, technikája a kockával egyező. A csipke mintája inkább a XVII. század modorára utal: jól tagolt, helyesen elosztott díszítményű, s nincs meg benne korának túlzásúfolt, elaprózott, egymásbatfonódó ágas-bogas összevisszasága.” (Palotay 1936. 85.)</p>
	<p>Az 1742-es vizitációs bejegyzésből ismert darab Horváth Iringó felmérése és közlése alapján a receptálái kék, sárga és fehér selyemfonallal készülték, ám nem bizonyítható, hogy ez Bethlen Katától származik. Autopszia: Horváth Iringó. L.d. még II/10, II/11, II/12.</p>
	<p>Szűcs István és Herpay Gábor a városi jegyzőkönyvet idézik – nem egészen pontosan. Kövösriné Fülöp Katalin pedig Herpayra hivatkozik. Nem tudni, hogy Takács Béla mi alapján állapította meg az 1741-es eklézsiába kerülést, esetleg az adományokon lévő dátum indíthatta erre. A keszkenőt a Debreceni Református Kollégium Múzeumában őrzik. Autopszia: Gesztelyi Hermína. L.d. még II/13, II/14, II/15.</p>

I. Fonals munkák	
Tétel	Megjegyzés
<p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„A debreceni keszkenő középső táblája teljesen azonos mintájú a hévizivel. Itt azonban a keszkenőt is ugyanolyan fonállal hímezték ki, mint a hozzávaló abroszt: fehér és sárga selymfonállal. [...] széles, gazdag mintázatú rececsipke-szegélyének köszöni, s ezért effajta régi munkáink legbessesebbjei közé tartozik. A 20 cm széles csipke ismétlődő gránátalmamustrájú virágbokrokból tevődik össze.” (Palotay 1940. 18.)</p> <p>„Az abroszt, illetve a terítőt már 1741-ben megkapta az ispotályi gyülekezet, amelynek receptáblás díszítményei azonosak voltak a Bethlen Kata által már korábban, az olthévízi, gyulafehérvári, magyarkirályfalvi eklézsiának adományozott abroszok mintáival. [...] Tehát az abroszt mintegy 20 cm szélességben gránátalmákból, stilizált virágokból, levelekből alkotott rececsipkés sáv veszi körül. A díszítmények ekru és sárga színű selymmel vannak a vörös hálóra rádolgozva. A terítő közepén az Agnus Dei áll a keresztes zászlóval, a Bárány előtt kehely rajza látszik. A fehér vászonmezőket itt is fehér bársony helyettesíti és a receptáblák alatt vörös selyembélés van.” (Takács 1983. 98.)</p> <p>„Egy abrosz és egy keszkenő patyolatból.” (Kövárné Fülöp 1994. 312.)</p> <p>„Fehér bársony, meggyiros selyem recekockás, fehér és sárga (ma sárga és csaknem mustár-színű) selymfonállal, szövőttés és fűzőléssel készült négyzetes, rózsaszín anyaggal bélelt terítő. Közepén 35×35 cm recekockában zászlós bárány, előtte kehely virágos ággal, lába alatt virágos ág: »ABK« monogrammal. A recekockát körülvevő 14 cm széles fehér bársonyesik szélén körben 20 cm széles rececsipke négy sarkában átílosan elhelyezett két kacsából kinövő, szívén áthaladó egy egyenes száron gránátalma két nagy levéllel; mindegyik oldalon egy egyenes száron elhelyezett nagy gránátalmát, a szárból kétoldalt kinövő egy-egy kisebb virágot közrezáró egy-egy ferdén lefelé fordított ívbe hajló szárú nagy gránátalmából, levelekből álló, oldalaként kétszer ismétlődő motívummal. Szélén keskeny cakkos szegélycsipkével.” (A Magyar Református Egyház Javainak Tára, 2015. 225.)</p>	

I. Fonals munkák	
Tétel	Megjegyzés
<p>I/18.táblás receabrosz</p>	<p>Szűcs István és Herpay Gábor a városi jegyzőkönyvet idézik – nem egészen pontosan. Kövárné Fülöp Katalin Takács Bélára hivatkozik. Nem tudni, hogy Takács Béla mi alapján állapította meg az 1741-es eklézsiába kerülést, esetleg az adományokon lévő dátum indíthatta erre. Palotay Gertrúd leírásának megfelelő állapotban van ma az abrosz, vagyis három darabban található. Ez a magyarázata annak, hogy a Református Egyház Javainak Tára három önálló textiliaként írja le, amelyből kettő teljesen egyezik. Ma ez az abrosz a Debreceni Református Kollégium Múzeumában található. Autopszia: Gesztelyi Hermína. I.d. még II/13, II/14, II/15.</p>
<p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„Vágyon ezen ezüst edényekkel egy abrosz és egy keszkenő ptyolatlóbul, mind a kettőnek a közepin és körös környül a szélin karmasin színű selyembül szótt receze, fejár és sárga selyemmel ki varrva.” (debreceni városi jegyzőkönyv, 1743. 426.)</p> <p>„Ezen ezüst edényekkel egy abrosz és egy keszkenő, és körös-körül a szélén karmaszin szín selyemből szótt receze fehér és sárga selyemmel kivarrva; s mindezek az ispotályi templomhoz adattak.” (Szűcs 1872. 900.)</p> <p>„Egy abrosz és egy keszkenő ptyolatlóbul, mind a kettőnek közepiben és körül a szélein karmaszin színű selyemből szótt receze, fejár és sárga selyemmel kivarrva.” (Herpay 1929. 109–110.)</p> <p>[...] az abrosz 13 dbb egyenlő nagyságú recekokából van olyképpen összeállítva, hogy 2 – 2 rececoka közé, mindkét irányban, sakkétszerűten, mindig egy vele egyenlő nagyságú vásonkocka ékelődik. A szabályos négyszögekből összerakott terítő így maga is négyszögletes. A rececokák hálójá meggyipros selyemből készült. Annak ellenére, hogy a háló meglehetősen nagylyukú, a díszítmény rajza igen finom és dús részletezésű. Minden rececokába egy-egy szimbolikus alak: az evangélisták jelképe van hímelve; az evangélisták neve a feliratszalagon olvasható. A négyféle díszítmény közül három ott látjuk az ajándékozó nevének kezdőbetűit: A. B. K. (Arva Bethlen Kata). A kivarrásra használt selyem közül a képen sötétebbnek látszó: a sárga színű – ma már csaknem mustárszínű –, a világosabb: megsárgult fehér. A sötétebb középrészek ú. n. szövőttes-öltéssel, a világosabb szélsők, valamint a körvonalak ú. n. fűzött öltéssel készültek. Az abroszt körülvevő keskeny rececsipke színe és technikája a kockakéval azonos, szigorúan mértamias mintája azonban más sfluskörbe tartozik s a pompás terítőhöz mérten kissé igénytelen [...]. Az egykor négyszög alakú abrosz ma két nagyobb hosszúságú és egy kicsiny négyszögű terítőre van szétszabdalva, s az egykori 13 rececoka közül kettő elkallódott. Ugyancsak hiányzik a szegélycsipke két kockaoldali hosszának megfelelő darabja is.” (Palotay 1936. 84–85.)</p>	<p>Megjegyzés</p> <p>Szűcs István és Herpay Gábor a városi jegyzőkönyvet idézik – nem egészen pontosan. Kövárné Fülöp Katalin Takács Bélára hivatkozik. Nem tudni, hogy Takács Béla mi alapján állapította meg az 1741-es eklézsiába kerülést, esetleg az adományokon lévő dátum indíthatta erre. Palotay Gertrúd leírásának megfelelő állapotban van ma az abrosz, vagyis három darabban található. Ez a magyarázata annak, hogy a Református Egyház Javainak Tára három önálló textiliaként írja le, amelyből kettő teljesen egyezik. Ma ez az abrosz a Debreceni Református Kollégium Múzeumában található. Autopszia: Gesztelyi Hermína. I.d. még II/13, II/14, II/15.</p>

I. Fonalas munkák		Megjegyzés
Tétel	<p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„2-2 téglalapalakú, öt-öt recekockából álló területre és egy kis kendőre szabadlál szét, - utóbbi egyetlen recepttáblából alakítva. Az eredeti abrosz bizonyára épűgy, mint ikerestvérei, a hévízi és gyulafehérvári abroszok, 13 recekockából állott, amelyek közül kettő sajnálatos módon elkallódott s veszendőbe ment a szegélycsipke két kockaoldal-hossznyi darabja is. A patyolatrészeket szükségességnek vélték fehér bársonnyal helyettesíteni, s [...] alábelelték borvörös selyemmel [...] A debreceni és hévízi abroszok között alig lehetett különbség, mert hiszen a recekockák színezése, mérete s mintázata is teljesen azonos. Ami azonnal szemünkbe ötlök az, hogy a debreceni recepttáblákon az A. B. K. betűk vannak a hálóba behímmezve. [...] A debreceni abrosz szegélycsipkéje más, mint a hévízié, amennyiben nem vetélt csipke, hanem rece, mégpedig a hévízi keskeny betétcsíkjához hasonló, de annál egyszerűbb és keskenyebb.” (Palotay 1940. 18.)</p> <p>„Az ispotályi templomnak küldött abroszt 13-13 rece és vörös patyolatábla díszítette. A hálós alapra a négy evangélista nevét, illetve szimbólumát hímizte Bethlen Kata: Mátét az angyallal, Márkot a szárnyas oroszlánnal, Lukácsot a tulokkal, Jánost a sással. Az abrosz közepén lévő kockába az Agnus Dei, Isten Bárányának jelképe került. Az apostolok nevei szalagfóton helyezkednek el, és minden tábla sarkában olvasható az A. B. K. = Arva Bethlen Kata neve. [...] Az abroszt keskeny, selyem vertcsipke szegélyezte.” (Takács 1983. 98.)</p> <p>„Az abroszt, illetve a terítőt már 1741-ben megkapta az ispotályi gyülekezet, amelynek rece-táblás díszítményei azonosak voltak a Bethlen Kata által már korábban, az olthévízi, gyulafehérvári, magyarkirályfalvi eklézsiának adományozott abroszok mintáival. [...] Az abroszt 13—13 rece és vörös patyolatábla díszítette. A hálós alapra a négy evangélista neve és szimbóluma került. Közepére az Agnus Deit, Isten bárányának jelképét hímizte. Az abroszt selyemmel varrt, keskeny csipke szegélyezte.” (Kovárné Fülöp 1994. 312.)</p>	

I. Fonalas munkák		Megjegyzés
Tétel	<p>Leírás, forrás és szakirodalom</p> <p>„Meggypiros selyem recekockás, fehér bársonnyal körülvevett, fehér és sárga (ma sárga és mustárszínű) selyemfonallal, szövöttes és fűzőöltéssel készült négyzetes, rózsaszín anyaggal bélelt kehelytakaró. Középen: »ABK« monogram alatt kiterjesztett szármű szimbolikus alak, elől lebegő szalagon: »S. Matheus« felirattal. Széles bársony csikszegéllyel körülveve.”</p> <p>„Öt darab fehér bársony és öt darab meggypiros selyem, egyenlő nagyságú recekockából álló fehér és sárga (ma sárga és csaknem mustárszínű) selyemfonallal, szövöttes és fűzőöltéssel készült téglalap alakú, rózsaszín anyaggal bélelt, sakktablaserűen összerakott terítő. A nagy lyukú háló díszítményének rajza igen finom és dús részletezésű. Minden recekockán egy-egy szimbolikus állatalak található: a felső két kockában a terítő széle felé néző egy-egy kiterjesztett kétszárnyú »madár«-alak, az alsó sor két szélső kockájában szintén kifelé néző egy-egy szármű állat, egy kiterjesztett szárnyal; az alsó sor középső kockájában a zászlós bárány, mindvégig kockában szalagon felirat: »S Marcus« »S Johannes« »S Lukás« »S Johannes« »S Marcus«; három kockában »ABK« monogram. A terítő három oldalán körülvevő rececsipke szegély színe és technikája a kockáival azonos; szigorúan mértanias mintája azonban más stíluskörbe tartozik.”</p> <p>(A Magyar Református Egyház Javainak Tára, 2015. 225. 226.)</p>	
	Zabola, 18. század derekán	
I/19. táblás receabrosz	<p>„méltóságos néhai Sacri Romani Imperii comes Teleki Josef uram házas társa, méltóságos Bethlen Kata asszony ó nagysága conférált ecclesia számára egy abroszt kockákon seljimmel varrottat, melynek kockájának seljem táblájára a 4 Evangélisták czimeretel reá varrottak, igen szép munka.”</p> <p>(1749-es vizitációs feljegyzés)</p> <p>„Felületén tizenhárom lila és aranybarna színű recekocka váltakozik sakktablaserűen patyolatfehér négyzőögekkel. A négyzetekben található minták azonosak az oltéhvízi, gyulafehérvári és debreceni úrasztali terítők díszítményeivel. A terítőn közepen Agnus Detti, Krisztust láthatjuk, a háló többi kockájába az evangélistákat és nevüket himezték. A tudatos tervezés szembetűnő, a közepen található zászlós bárányt körülvevő négy kockában Máté, Márk, Lukács és János jelképei láthatók. Mindenik alak feliratos szalagot tart, melyen saját neve olvasható. A szegélycsipkét geometrikus elemek díszítik. A receháló alapja lilásvörös selyem, közepén aranybarna és fehér. Az alakok térbeli elhelyezése szintén a gondos tervezést mutatja.”</p> <p>(Serdült Benke 2012. 48.)</p>	<p>Az 1749-es vizitációs feljegyzést Serdült Benke idézi. Erről az abroszról eddig nem szólt a szakirodalom, ebben az írásban is csak analógiaként említik meg.</p> <p>Autopszia: Horváth Iringó.</p>

II. Ötvösmunkák és ónedények	
Létrás, forrás és szakirodalom	Megjegyzés
Fintaháza, 1715	
II/1. ezüst-tányér	„Anno Domini 1716 Die 16 Januarii. In Visitatione K. Sz. Miklósimi celebrata, hozták előnkben Grof Bethlen Katha asszony ó Nagysága Néhai Grof Bethlen Samuel ó Nagyságuk gyermekének jeles ajándéka fő ditsóségre mellyet conferált egy jeles ezüst tányér (: ugy mint három tallér nyomo, mellyre neve is fel van metzve illy irással: Grof Bethlen Katha: Anno 1715” (1716-os vizitációs feljegyzés) Kelemen 1898. 541; Nagy Mózes 1939. 6; Lukinich 1927. 524, 577; Palotay 1940. 11.
II/2. aranyozott ezüst talpas pohár	„Groff Bethlen Katha A szonyon confexit egy szép labas ezüst aranyas pohárt a Ref. Fintahazi Úr Asztalára” (1716-os vizitációs feljegyzés) Lukinich 1927. 524, 577; Palotay 1940. 11.
Óltévíz, 1725–1727	
II/3. fedeles ónkanna	„Egy fedeles ón kannát illyen irással: TELEKI JOSEF, BETLEN KATA 1725. Ezek felett egy korona vagyon feltmeezve.” (lubar 1727. 40.)
II/4. óntányér	„Két ón tányérotskát, mind a `kettőn illyen betűk vagynak: T. J. B. K. 1725.” (lubar 1727. 40.) „Kis óntányér. Peremén metszett leveles koszorúban leveles korona, alatta T I/B K/ monogram, a koszorún kívül pedig 1725 évszám.” (Daurkó–Debrezeni 1937. 122.)
II/5. fedeles serleg	„Egy lábas ezüst kívül `s belől megaranyozott czapás pohárt, mellynek illyen részei vagynak: 1. A` talpa, melly alsó párkannán vagyon egy D betű, mellyet nem meczésnek mestersegével meczetennek reája, hanem nyomtatásnak mestersegével. 2. A` talpán felyül a `két soróf között egy ezüst rósa fejéren. 3. A` szára, melly a` kiülő virágok közt megvagyon czapázva, fellyel három karja mellyen a` pohár feneke áll. 4. A` pohár feneke és a` szára között egy fejt ezüst rósa. 5. Maga a` pohár nyólecz szegre, alól völgyelve, hójagolva és czapázva, feylül sima és czapázott. 6. A` fedele, hójagolva, völgyelve és czapázva. 7. A` fedél fejteje egy fenn álló ember kép. mellynek bal keze könyökén feyllel tsonka, jobb kezében tart egy tollat, melly tollnak erősségére abronis forma ragadott fejéhez és farához. 8. A` soróf tokja, mellynek nagyobb kerülete vagyon egy közönséges tallérnál, ennek külső része aranyas, belső fejtér. 9. A` két soróf között egy aranyas gomb és egy fejtér rósa.” (lubar 1727. 39.)

II. Ötvösmunkák és ónédenyek		Megjegyzés
Tétel	Leírás, forrás és szakirodalom	
	„Kívül-belső aranyozott ezüst. Kigyóörözzéssel (cápázással). Fedélcésűsán babérágat tartó klasszikus nőalak.” (Darkó–Debrecezi 1937. 122.) Markos-hagyaték	
	Olthévíz, 1733	
II/6. ön keresztelő-kanna	„Egy herba tejes íbrik forma tsatomás ön keresztelő kannával.” (tubar 1733. 77.)	Később sehol sem említik, csak ebből a feljegyzésből ismert. Ld. még I/7, I/8.
	Olthévíz, 1734	
II/7. két ezüsttányér	„Azonban a Méltóság Aszszony ó N[agysá]ga Istenes kegyelmességéből akarván kezdett jó munkáját továbbra is vinni és azzal a Hévízi Ref. Ekklesiát ékesíteni a több Sacramentumi készülethez, Uri Gratiajából ujjonnan készítetett s ajándekozott egy pár finum ezüst Tányérotkat; melyeken inscriptio helyiet ezek olvastatnak. Tsináltatta Arva Betlen Kata a Ref. Hévízi Ekklesiának Számára Úr Vatsorája ki szolgálatására; Melylyben a setéség el mult és amaz igaz Világosság immár fenlik. I Joh II. 8. Aó 1734. Item Esa LX 22 A kitsiny ezere szaporodik és a kevés erőss Nemzetségre Aó 1734.” (tubar 1734. 83.)	Először a második hévízi lelkész, Diószegi János jegyezte fel. Az Erdélyi Református Egyházkerület Központi Gyűjtőlevéltárában lévő Markos-hagyatékban található egy rossz minőségű fénymásolat a két tányér fotójáról. A Darkó–Debrecezi -gyűjtésből is ismert. Autopszia: Gesztelyi Hermína.
	„Két 180 mm átmérőjű ezüst tányér. Peremükön felirat: TSINÁLTATTA ÁRVA BETLEN KATA A REF:HÉVIZI EKKLÉSIÁNAK SZÁMÁRA ÚR VATSORAJA KI SZOLGÁLTATÁSÁRA/1734. MELLYBEN A SETÉTSÉG ELMULT ÉS AMAZ IGAZ VILÁGOSSÁG IMMÁR FENLIK JOH II.8. A másodikon a bibliai idézet: ESAI: LX:XXII. A KITSIN EZERE SZAPORODIK ÉS A KEVÉS ERŐSS NEMZETSEGRE.” (Darkó–Debrecezi 1937. 122.) Markos-hagyaték	
	Olthévíz, 1735	
II/8. cápás pohár	„Egy belső aranyozott, kívül tzapás ezüsthől való nagy Pohár, melyen ilyen írás vagon ÁRVA BETHLEN KATA A HÉVIZI EKKLÉZIA SZÁMÁRA TSINÁLTATTA Ephes II 13 De mostan a Kristus Jésuban ti kik régen tavul valatok közel valokká lettetek.” (tubar 1735. 88.)	A pohár első feljegyzése Diószegi Jánostól, Olthévíz második lelkészétől származik. Szintén az Erdélyi Református Egyházkerület Központi Gyűjtőlevéltárában lévő Markos-hagyatékban található egy fénymásolat a pohár fotójáról. Autopszia: Gesztelyi Hermína. Ld. még I/9, I/10, I/11.
	„Kívül-belső aranyozott, masszív ezüst pohár. Felirata az ajak alatt: 1735. DIE:31:JAN:// ÁRVA BETHLEN KATA AZ HÉVIZI R:EKKLEZIA SZÁMÁRA TSINÁLTATTA Efés:II:13. De mostan a Kristus Jésuban ti kik régen tavul valatok, közel valokká löttetek a Kristus véré alatt!//” (Darkó–Debrecezi 1937. 122.) Markos-hagyaték	

II. Ötvösmunkák és ónédek		Megjegyzés
Tétel	Leírás, forrás és szakirodalom	
	Lisznyó, 1736 előtt	
II/9. krisztálypohár	„Minden bonumi megvadnak az ecclesianak úgy, amint urbarizáltak félyebb, pagina 210. Eo plus, hogy méltóság grófi úri asszony Bethlen Kata asszony néhai Teleki Jóseph gróff úr házastársa buzgó indulatból Isten dicsőségére conférált egy ezüstbe foglaltatott, arany füsttel títettett flajtz virágokkal ékesítettett és gyöngyökkel is czifrázott kristálypohárt, melynek fedele tisztá ezüstből álló arany füstös ezüst virágocskákkal tornyozott.” (A Sepszi Református Egyházmegye, 2005. 157.)	Az 1736-os vizitációs bejegyzésből ismert darab. L.d. még I/14, I/15.
Aldoboly, 1739 és 1742 között		
II/10. kókuszdió serleg	„Minden bonumi az ecclesianak meg vadnak, amint urbarizáltak volt anno 1736. Eo plus: Hogy conférált az néhai méltóságos gróf széki Teleki Jósef úr özvegye, született Gróf Arva Bethlen Kata öngysága egy ezüstbe foglalt, szerezesen dióból való tisztességes pohárt [...]” (A Sepszi Református Egyházmegye, 2005. 29.) „A talp és nódusz sima, a kókuszdiót három pánttal zárták közre, amelyeket két-két liliumsor szegélyezte sodrony alkot. A kuppakosár felső részén lefele csüngő liliumsor díszíti, felette virágokból és téglalapokból álló fríz húzódik. A talp peremén beütött mesterjegy alapján, I. Georgius Weinhold munkájának tekintjük, aki gyakran dolgozik a református egyházat kedvelő és pártfogoló Arva Bethlen Kata megrendelésére. Az adományozásról a kupa száján olvasható körrirat: »Tsináltatta Arva Bethlen Kata az All-Dobolyi Réform[átus] Eklésia Számára/[Anno] 1739«.” (Kovács 2006/2. 217.)	Az 1742-es vizitációs bejegyzésből ismert darab. Kovács leírása alapján a kókuszdióserleg kuppája és kuppakosara a 17. században készült, mai formáját pedig 1739-ben nyerte el, amikor a szebeni Johannes I. Georgius Weinhold korongos talppal, körte alakú nódusszal látta el. Autopszia: Kovács Mária Márta. L.d. még I/16.
II/11. két kenyérszító óntányér	„Hogy conférált az néhai méltóságos gróf széki Teleki Jósef úr özvegye, született Gróf Arva Bethlen Kata öngysága [...] két pintes, metallból való tányért, cum inscriptionibus.” (A Sepszi Református Egyházmegye, 2005. 29.)	Elsőként az 1742-es vizitációs bejegyzésből ismert, Aldobolyon ma is meglévő darab. Autopszia: Kovács Mária Márta. L.d. még I/16.
II/12. ónkanna	„Mindkettő keskeny peremét két vésett öv választja el kihajló szélelőtől. Öble lapos, közepén esztergályozás nyomai láthatók. Peremén olvasható az adományozási felirat: »Tsináltatta Arva BETHLEN KATA az All-dobolyi Réform[átus] Eklésia Számára [Anno] 1739« A körrat végét egy vésett, négyszirmú virág jelzi. [...] A tányér alján beütött mesterjegy értelelmében, felül íves pajzsba helyezett DS betűk szegélyezik Szeben városjegyét, a szebeni DS mester munkája. A két tányér teljesen azonos.” (Kovács 2006/6. 723.)	Az 1742-es vizitációs bejegyzésből ismert darab. L.d. még I/16.
	„egy félejteles ónkannát” (A Sepszi Református Egyházmegye, 2005. 29.)	

II. Ötvösmunkák és ónédenyek	
Tétel	Megjegyzés
Leírás, forrás és szakirodalom	Debreceen, 1743
II/13. ezüsttányér	Köváriné Fülöp Katalin Herpayra hivatkozik, Takács és Palotay csak az adományozást rögzítik. Szűcs idézi pontatlanul a bibliai szöveghelyet, ami viszont a Bethlen Kata könyvtárában megtalálható Biblia kiadások szerint megfelel a jegyzőkönyvben rögzítetttel. Csak feljegyzésből ismert darab. Ld. még I/17, I/18.
„Az ezüst tányér felső kerületén ilyen írás: Az Istennek ama kenyere, a ki le szállott mennyből, ad életet e Világnak. Jan.6. ezen is ugyan a felső részén a czímer, és ugyan azon írás: Arva Bethlen Kata 1741.” (debreceeni városi jegyzőkönyv, 1743. 426.)	
„Az ezüst tányér felső körületén ily írás: »Az Istennek ezen kenyere, mely leszállott mennyből ad edeltet e világnak.« Ján. VI. Ugyanennek felső részén czímer, és ugyanazon írás: Arva Bethlen Kata 1741.” (Szűcs 1872. 900.)	
„Egy ezüst tányér, kerületén ilyen felírás: »Az Istennek ama kenyere, aki leszállott mennyből, ad életet e világnak. János 6.«, azután ezen is ugyanaz a felírás.” (Herpay 1929. 109.) Palotay 1940. 18; Takács 1983. 98; Köváriné Fülöp 1994. 312.	
II/14. belül aranyozott ezüst cápás pohár	Köváriné Fülöp Katalin Herpayra hivatkozik. Szűcs 1740-es dátummal közli a poharat, noha rajta világosan kivehető az 1741. Palotay csak említi. Takács szerint augsburgi eredetű a pohár, ugyanis a HIL mesterjegy a 17. században Augsburgban tevékenykedő Hans Jerg Lang mintegy száz évvel később került a pohárra. A Debreceeni Református Kollégium Múzeumában őrzik. Autopszia: Gesztelyi Hermína. Ld. még I/17, I/18.
„A serleg oldalán van gróf Bethlen család czímere, körülé ezen írás: »Arva Bethlen Kata 1740.«” (Szűcs 1872. 900.)	
„Egy ezüst belül egészen aranyozott serleg, melynek oldalán gróf Bethlen Katalin címere és a következő felírás olvasható: »Arva Bethlen Kata 1741.«” (Herpay 1929. 109.)	
„1743-ban egy aranyozott ezüst ún. »cápás« poharat” (Takács 1983. 98.)	
„1 cm2-es felületén 100 pont található, a pohár palásija kb. 25 cm2 nagyságú, tehát több ezer finom kalapácsütéssel munkálta meg az augsburgi mester. A pohár oldalán a bethleni Bethlen család címerét látjuk, a szájában országalmát tartó koronás kígyó figuráját, levelkoszorúval övezett felirata: ARVA BETHLEN KATA 1741.” (Takács 1988. 35.)	
„Egy ezüst, belül egészen aranyozott serleg, melynek oldalán gróf Bethlen Kata neve és címere látható és olvasható” (Köváriné Fülöp 1994. 312.)	

II. Ötvösmunkák és ónedények	
Tétel	Megjegyzés
Leírás, forrás és szakirodalom	
<p>„A talp- és szájperemén aranyozott ezüstpohár. A talpa többszörösen tagolt. A pohár oldalfala egyenesen, monoton bővülő. A teljes oldalfülete cápázott, a szájperem alatti virágkoszorúban foglalt Bethlen-címer köré írt: »ÁRVA BETHLEN KATA 1741.« felirattal. Az edény talpán HH mesterjegy, valamint a középpont két ellentétes oldalán fényfótohoz jelű próbával.” (A Magyar Református Egyház Javainak Tára, 2015. 215.) Palotay 1940. 18.</p>	
<p>II/15. ezüst talpas pohár vagy kehely</p>	<p>Ebben az esetben maga a jegyzőkönyv is helytelenül rögzítette a kehely felirátát, amely így olvasható: „Az Úr az én örökségemnek és poharamnak része”. Ezt legfőképp maga a kehely támaszja alá, de ebben az esetben is összevettem a Bethlen Kata könyvtárában megtalálható bibliakiadások szöveg helyeivel, amelyekben minden esetben része szerepel. A legtöbb szakirodalom ezt a helytelen közlést vette alapul, Szűcs és Herpay is. Kőváriné Fülöp Katalin Herpayra hivatkozik. A Szűcs említette fönix madár nem szerepel a kehely oldalán. Takács Bélánál kehely és talpas pohár is szerepel, ezzel a plusz adománnyal máshol nem találkozhatunk. Zoltai Georgius János és Weinhold nagyszebeni mester munkájaként határozza meg a poharat. A Debreceni Református Kollégium Múzeumában őrzik. Autopszia: Gesztelyi Hermina. Ld. még I/17, I/18.</p>
<p>„Az ezüst pohárnak kerületén félyül ilyen írás: Az Úr az én örökségemnek és Poharamnak Istene. Solt. 16.5. Az oldalán a fenn említett ezímer, és körülötte azon írás Arva Bethlen Kata 1741.”</p> <p>„Az ezüst pohár körületén ily írás: »Az úr az én örökségem, és poharamnak Istene.« Zsolt. XVI:5. W. Az oldalán fönix madár ezimere, körülötte ily írás: »Arva Bethlen Kata 1741.«” (Szűcs 1872. 900.)</p> <p>„Egy ezüst talpas pohár, kerületén ilyen felírás: »Az Úr az én örökségemnek és Poharamnak Istene. Solt. 16. v. 5.«; az oldalán a fent írt címer és körülötte ismét: »Arva Bethlen Kata 1741.«” (Herpay 1929. 109.)</p> <p>„Talpas pohár; harangalakú aranyozott kupával. Oldalán koszorúban a Bethlen-címer, Arva Bethlen Kata neve és 1741. évszám, meg a XVI. zsolttár egy része. Súlyja 27 lat. Talpa szélén 8a. jelzésű mesterjegy.” (Zoltai 1937. 60.)</p> <p>„[...] egy ezüst kehelyet, egy kisebb, talpas ezüst pohárt” (Takács 1983. 98.)</p> <p>„Egy ezüst talpas pohár, szintén címerrel és felirattal.” (Kőváriné Fülöp 1994. 312.)</p> <p>„Ezüstből, hatkarélyos, tagolt talppal, körte alakú nádusszal, hengeres, felfelé kiszélesedő sima kuppával. Kihajlós szájpereme alatt vésett felirat: »AZ ÚR AZ ÉN ÖRÖKSÉGEM-NEK ÉS POHAROMNAK RÉSE ZSOLT. XVI. Vs. 5.« Elöl vésett levélkoszorúban nemesi címet, szájában országalmat tartó kígyó figurája, körül vésett felirat: »ÁRVA BETHLEN KATA 1741.« Ép.” (A Magyar Református Egyház Javainak Tára, 2015. 216.) Palotay 1940. 18.</p>	

Kata Bethlen's Church Donations

Keywords: Kata Bethlen, donations, reformattd churches

In this paper table cloths, textiles, tin and precious metal works are presented, which donated by Kata Bethlen for several reformed churches. Some items have survived until now, but others are only known from church history or ecclesiastical notes. In the attached table these donations are shown with their descriptions, primary and secondary sources.